

Neformalno izobraževanje prevajalcev v Sloveniji

Področje strokovnega prevajanja se je v Sloveniji razvijalo počasi. Konec petdesetih in v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja je Oddelek za anglistiko in amerikanistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani zaradi vse večje želje in potrebe po organiziranem izobraževanju na področju prevajanja občasno izvajal prva predavanja iz teorije prevajanja in vodil prve vaje iz prevajanja. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so na oddelku za krajše obdobje ponudili tudi organizirana predavanja iz simultane in konsektivnega tolmačenja. V osemdesetih pa so uvedli najprej podiplomski specialistični študij prevajanja, nato pa leta 1986 začeli nov študijski program, ki je po dokončanem splošnem programu prvih dveh letnikov nadaljeval prevajalsko usmeritev ter ob zaključku študija podelil naziv anglist prevajalec. Temu zgledu je leto kasneje (1987) sledil tudi Oddelek za germanistiko s skandinavistiko in z nederlandistiko. Nekateri posamezniki iz vrst visokošolskih učiteljev in študentov obeh oddelkov so nato na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja ob podpori kolegov iz nemškega Heidelberga in avstrijskega Gradca pospešili idejo o ustanovitvi novega študijskega programa prevajalstva. S pomočjo evropskega programa TEMPUS so se začele izmenjave učiteljev in študentov za nabiranje prepotrebni strokovnih izkušenj ter nakup opreme za potrebe novega oddelka, kot so multimedijski laboratorij, tolmaške kabine, tehnična oprema za podnaslovljenje ter seveda računalniška oprema. Leta 1997 je bil naposled ustanovljen [Oddelek za prevajanje in tolmačenje](#), kakor se je ta na začetku imenoval.

Želja po združevanju in izmenjavi mnenj med tistimi, ki so se v povojnem obdobju ukvarjali s strokovnim prevajanjem, je leta 1961 privedla do ustanovitve prvega strokovnega društva prevajalcev v Sloveniji, danes znanega pod imenom Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (DZTPS). V zborniku ob 50. obletnici društva (2014) so njegovo delovanje v letih od 1960 do 1978 poimenovali kot »obdobje izbrancev«, obdobje osemdesetih kot »strukturiranje društva« (1979–1989) in obdobje devetdesetih kot »uveljavitev društva« (1999–2000).

Ustanovitev in delovanje DZTPS-ja sovpadata z naraščajočim številom tistih, ki so se v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja kljub svoji pedagoški izobrazbi ukvarjali raje s prevajanjem kot s poučevanjem tujih jezikov. Prav želja po sleherni obliki strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja je bila povod, da so posamezniki te generacije samostojno, kot člani društva DZTPS oz. skupaj s strokovnjaki z drugih strokovnih področij razvijali prve oblike neformalnega izobraževanja in ozaveščanja o delu prevajalcev.

Pomembno vlogo v procesu strokovnega razvoja prevajalcev so imeli *Mostovi*, ki so pri DZTPS-ju izšli leta 1963, sprva kot društveno glasilo, leta 1985 pa prvič kot tiskana strokovna revija. S svojimi številnimi strokovnimi članki in glosarji so člani društva in gostujoči avtorji, mnogokrat tisti visokošolski učitelji, bolj naklonjeni razvoju prevajalske stroke, z ljubljanske in mariborske filozofske fakultete, pomembno vplivali na razvoj neformalnega strokovnega izobraževanja prevajalcev. Za učitelje in študente, pa tudi za aktivne prevajalce je bila revija takrat edini vir praktične izmenjave znanja in informacij. Znanstvenoraziskovalna skupnost takega znanja zaradi zadržanosti do poljudnoznanstvenih in strokovnih prispevkov s področja strokovnega prevajanja, pa tudi preprosto zaradi pomanjkanja praktičnih izkušenj na tem področju ni mogla ponuditi.

Nekako vzporedno s strokovno revijo *Mostovi* je predvsem v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ekonomist Anton Omerza, dolgoletni član DZTPS-ja, in od leta 1988 v društvu zaposlen kot poslovni tajnik, organiziral prve strokovne seminarje in izdajal prve strokovne, pa tudi povsem praktične publikacije za prevajalce, največkrat v organizaciji svojega podjetja OST. Nekaj povsem novega je bil tedaj podjetniški priročnik za prevajalce, ki ga je Omerza izdal v samozaložbi leta 1993.²⁹

Z osamosvojitvijo Slovenije je nova država v letih od 1992 do 1999 prilagodila lastniško strukturo podjetij

---

²⁹ Še dandanes se marsikateri samostojni prevajalec znajde v primežu prevajalskih podjetij, od katerih marsikatero s pridom izkorišča prevajalčevo neznanje na področje trženja storitev.

sodobnemu tržnemu gospodarstvu. Slovenija je s tem odprla trg za tuje vlagatelje in podjetja, s čimer so se zelo povečale tudi potrebe po prevajalskih storitvah, potrebe po znanju jezikov strok, po strokovnih terminologijah in po strokovnih slovarjih so naglo naraščale. Predvsem avstrijska podjetja so v tistem času prevajanje prepuščala prevajalskim podjetjem v Avstriji. Rezultati so bili nemalokrat porazni. Legendarni profesor dr. Erich Prunč,³⁰ znan kot kritičen opazovalec slovenske prevajalske stroke in skupnosti, je 13. januarja 1993 v Lingvističnem krožku na Filozofski fakulteti v Ljubljani prebral šest strani dolg satirični zapis z naslovom »Slowenien – Das Land der Kannibalen und Neurotiker (Das Bild der Slowenen im Spiegel der Übersetzung)«. ³¹ Udeleženci Lingvističnega krožka smo lahko njegovo besedilo razumeli kot zaušnico stroki, ki se ni organizirano odzivala na potrebe trga in se raje skrivala za katedrom ali računalnikom. Najkasneje takrat smo slovenski prevajalci, predvsem tisti, ki delamo z nemščkim oz. z angleškim jezikom, vedeli, da so bila tedanja strokovna predavanja in seminarji za prevajalce le kaplja v morje ter da je pred nami še veliko trdega dela, ki ga bo treba izvesti z višjo mero kakovosti in profesionalnosti kot dotlej.

Poleg že omenjenih *Mostov* ter izobraževalnih dogodkov in publikacij Antona Omerze – OST so prvi računalniki konec osemdesetih in postavitve prvih strežnikov za dostop do interneta sredi devetdesetih preteklega stoletja v Sloveniji odpirali nove možnosti povezovanja in izmenjave strokovnih znanj na medmrežju. Leta 1998 je [Katja Benevol Gabrielčič](#) ustvarila prvi elektronski poštni seznam za hkratno pošiljanje sporočil večjemu številu naslovnikov (angl. *mailing list*) z imenom Forum prevajalcev. V prvi vrsti je forum še danes namenjen izmenjavi informacij med prevajalci o vsem, kar bi lahko koristilo njihovemu nadaljnjemu strokovnemu razvoju, pa tudi iskanju ustreznih prevajalskih rešitev za različne jezikovne kombinacije.

V drugi polovici devetdesetih let preteklega stoletja, torej v obdobju, ko so bili prevajalci in tisti, ki so se spogledovali s tem poklicem, vedno bolj prepričani, da je dozorel čas za postavitve trdnejših temeljev za bolj kakovostno delo prevajalcev v Sloveniji, je treba omeniti nekaj dogodkov, ki so, čeprav včasih le v manjši menii, posredno vplivali na nadaljnji razvoj dogodkov. Leta 1997 se je na pobudo DZTPS-ja začelo prizadevanje za pripravo osnutka zakona za prevajalsko stroko, ki je predvidel tudi ustanovitev prevajalske zbornice. Leta 1999 je v sodelovanju med OST in DZTPS-jem izšel Slovensko-nemško-italijanski pravni slovar. Priprava na izid slovarja je potekala vzporedno s prizadevanjem takratnega ministra za pravosodje, Tomaža Marušiča, ki si je tudi s predlogom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodiščih ([ZS-C, EVA: 1998-2011-0006](#)) prizadeval za večji nadzor nad delom sodnih izvedencev in sodnih cenilcev, za sodne tolmače pa zahteval bolj strukturirana izobraževanja in preverjanja znanja na izpitih za sodne tolmače. Na splošno naj bi oba ukrepa izboljšala kakovost dela vseh treh skupin strokovnih sodelavcev sodišč.

V naslednjem desetletju, torej od leta 1999 do leta 2009, si je skupina posameznikov neodvisno od osrednjega društva prevajalcev prizadevala pristojne na ministrstvu za pravosodje, zadolžene za delo sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev, osveščati o nujnosti preverjanja kakovosti dela sodnih tolmačev. Predstavili so jim primere dobre prakse iz tujine, trende stalnega strokovnega izobraževanja, oblike preverjanja znanja bodočih sodnih tolmačev in druge koristne informacije. Sodelovanje z ministrstvom za pravosodje je bilo v tistem obdobju sicer dobro, a hkrati izjemno naporno, saj se je takrat zamenjalo kar šest ministrov za pravosodje. Vsak minister pa se je bolj ali tudi manj zavzel za ureditev položaja in dela sodnih tolmačev v Republiki Sloveniji. Predvsem moteče je bilo, da so se sogovorniki na ministrstvu v tistem obdobju konstantno menjavali. S spremembami in dopolnitvami Zakona o sodiščih (Uradni list RS, št. 73/2004; ZS-D) je njegov predlagatelj, ministrstvo za pravosodje in javno upravo, dosegel pravno podlago za institucionalizacijo Centra za izobraževanje v pravosodju, ki še do danes v celoti skrbi za sodne tolmače, od priprave na izpit do imenovanja in spremljanja stalnega strokovnega izpopolnjevanja.

Dozorel je čas za ustanovitev samostojnega društva za sodne tolmače in pravne prevajalce. Delo sodnih tolmačev v Sloveniji in ideja o specializiranem društvu za pravne prevajalce in sodne tolmače je njena kasnejša predsednica Viktorija Osolnik Kunc prvič predstavila na ustanovni skupščini EULITE, evropskega združenja društev pravnih prevajalcev in tolmačev, konec leta 2009 v Antwerpnu. Predstavniki različnih tujih društev so idejo takrat toplo

30 Erich Prunč je bil koroško-slovenski jezikoslovec, slavist, literarni zgodovinar, pesnik in prevajalec, ki je pomembno vplival na razvoj prevajalske stroke v Sloveniji, kot jo imamo danes.

31 V prevodu »Slovenija – dežela ljudožercev in nevrotikov ali Podoba Slovencev v luči prevoda«.

pozdravili. Do same ustanovitve društva pa je moralo preteči še nekaj časa. Ustanovitelji društva so si želeli usklajenega delovanja z ministrstvom za pravosodje, preden je skupina 19 oseb 13. februarja 2012 na ustanovni skupščini v Ljubljani ustanovila Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije.

Vse od svoje ustanovitve si prizadeva za visoko raven prepoznavne kakovosti eno- in dvodnevni seminarjev s predavatelji, ki jih večinoma vabi iz tujine, za preudarno načrtovanje stališč društva v pogovorih in pogajanju z drugimi deležniki in predvsem za unikatnost. Glede zadnjega se tudi bistveno razlikuje v razmišljanju od drugih društev v Sloveniji.

Literatura

[Internet v Sloveniji](#)

ŠEGA, Lidija (ur.), 2014: *Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije. 50 let. Zbornik*. DZTPS.

GROSMAN, Meta; KOMAR, Smiljana; ŠUŠTARŠIČ, Rastislav, 2009: Oddelek za anglistiko in amerikanistiko. *Zbornik Filozofske fakultete 1919–2009*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. 20–30.

OMERZA, Anton, 1993: *Podjetniško znanje za prevajalce. Analiza in svetovalni programi*. (Samozaložba).

OSOLNIK KUNC, Viktorija, 2007: Slowenien – das Land der Kannibalen und Neurotiker . Oder gibt es so etwas wie Qualitätssicherung in touristischen Texten? Peter A. Schmitt; , Heike Jüngst (ur.): *Translationsqualität*. Peter Lang Verlag. 326–332.

OSOLNIK KUNC, Viktorija, 2009: [Court interpreters and sworn translators of legal language: the case of Slovenia](#).

VERMEER, Hans J., 2006: Mit Sprache jonglieren. Viktorija Osolnik Kunc idr. (ur.): *Transkulturell – Transkulturelno. Berlin – Ljubljana – Zabočevo. Festschrift für Käthe Grah zum 70. Geburtstag*. Jubilejni zbornik za Käthe Grah ob 70. rojstnem dnevu. Oddelek za germanistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. 241–253.

www.mojster.si

www.sodni-tolmaci.si